

7.1.2016

Vantaan kaupungin lausunto hallituksen linjauksesta itsehallintoaluejaon perusteiksi ja sote-uudistuksen askelmerkeiksi

1. Hallituksen aluejakolinjauksen mukaan perustettavat itsehallintoalueet muodostetaan maakuntajaon pohjalta. Onko nykyinen maakuntajako oikea peruste itsehallintoalueiden muodostamiselle?

Kyllä

Ei X

Ei kantaa

2. Voitte perustella edellistä vastaustanne.

Esitetty itsehallintoalueiden muodostaminen maakuntajaon pohjalta ei vastaa aluekehityksen suurta kuvaa. Alueita muodostettaessa tulee huomioida suurten kaupunkien ja metropolialueen rooli maan menestyksen ja kasvun aikaansaamisessa. Maan väestö on keskittynyt kuuteen suurimpaan kaupunkiin erityisesti 1990-luvulla ja 2010-luvulla. Kuutoskaupunkien väestö muodosti 31 % koko maan asukkaista vuonna 2014, kun vastaava luku oli 26 % vuonna 1990. Kuudessa suurimmassa kaupungissa asuu yhteensä noin 1,7 miljoonaa asukasta. Koko maan työikäisestä väestöstä 44 % ja työpaikoista 48 % sijoittuu kuudelle suurimmalle kaupunkiseudulle. Pelkästään Helsingin seudulle sijoittui 31 % koko maan työpaikoista. Helsingin seutukunnan osuus koko maan bruttoarvonlisäyksestä oli reilu kolmannes vuonna 2012.

Esitetty maakuntapohjainen aluejako on epätasapainoinen, sekava ja demokratian kannalta ongelmallinen. Maakuntajakoa määrällisesti pienempi aluejako, enimmillään 12 aluetta, olisi ollut perusteltua myös asiantuntijalausuntojen mukaan. Kahteentoista alueeseen perustuvalla ratkaisulla olisi saatu tasapainoisempi alueellinen perusinfrastruktuuri, taloudellinen kantokyky sekä väestörakenne. Riittävä itsehallintoalueiden taloudellinen itsenäisyys ja verorahoituksen yksinkertaisuus on vaikea yhdistää esitetyssä 18 alueen ratkaisussa.

Itsehallintoalueiden muodostaminen nykyisten maakuntien pohjalta johtaa alueiden eriarvoistumiseen. Osalle itsehallintoalueista asukkaiden oma päätäntävalta jää rajalliseksi. Ratkaisu ei vastaa eurooppalaista demokratiakäsitystä eikä ole päätöksenteon läheisyysperiaatteen mukainen.

Uudenmaan itsehallintoalue on poikkeavan suuri kooltaan muihin itsehallintoalueisiin verrattuna. Uudenmaan maakunnan kokoinen itsehallintoalue on väestömäärältään noin 1,6 miljoonaa asukasta. Vantaan kaupunkia pienempiä itsehallintoalueita olisi 11. Pienissä maakunnissa on nykyisin noin 60 - 70 000 asukasta (Ahvenanmaalla 28 000 asukasta).

Mikäli maakuntapohjainen itsehallintoaluejako toteutuu, tarvitaan joustavuutta, toimivaa työnjakoa itsehallintoalueiden sisälle ja suurten kaupunkien roolin vahvistamista.

3. Tämä kysymys vain kuntien valtuustoille: Hallituksen aluejakolinjauksen mukaan perustettavat itsehallintoalueet muodostetaan maakuntajaon pohjalta. Minkä nykyisen maakunnan pohjalta muodostettavaan itsehallintoalueeseen kuntanne katsoo perustelluksi kuulua? (liite: Manner-Suomen maakunnat)

Etelä-Karjala
 Etelä-Pohjanmaa
 Etelä-Savo
 Kainuu
 Kanta-Häme
 Keski-Pohjanmaa
 Keski-Suomi
 Kymenlaakso
 Lappi
 Pirkanmaa
 Pohjanmaa
 Pohjois-Karjala
 Pohjois-Pohjanmaa
 Pohjois-Savo
 Päijät-Häme
 Satakunta
Uusimaa (X)
 Varsinais-Suomi

4. Voitte perustella edellistä vastaustanne.

—

5. Itsehallintoalueet järjestävät sote-palvelut joko yksin tai lailla säädettyjen kolmen itsehallintoalueen täytyy järjestää palvelut yhdessä sopimalla toisen itsehallintoalueen kanssa. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on jatkossa maassa 15 selkeää alueellista kokonaisuutta, joilla sote-palvelut järjestetään. Miten arvioitte tehtyä ratkaisua?

Esitetty aluejako on epätasapainoinen, sekava ja demokratian kannalta ongelmallinen. Ratkaisusta seuraa maahan useita erilaisia toiminta-alueita ja yksiköitä:

- 12 laajan ympärivuorokautisen päivystyksen sairaalayksiköt, muiden alueiden keskussairaalat jatkavat ympärivuorokautisen suppeamman päivystyksen yksikköinä, joita 12 laajan päivystyksen yksikköä tukevat,
- 5 yliopistollista sairaalaa ja 7 muuta keskussairaalayksikköä,
- 15 sote-palvelujen järjestämisaluetta,
- 18 itsehallintoaluetta (nykyiset maakunnat).

Kolmen toiseen itsehallintoalueeseen tukeutuvan itsehallintoalueen asukkaiden asema on ongelmallinen eurooppalaisen demokratiakäsityksen ja päätöksenteon läheisyysperiaatteen pohjalta. Myöskään 1,6 miljoonan asukkaan Uudenmaan itsehallintoalueella päätöksenteon läheisyysperiaate ei toteudu, mikäli alue on yksi yhtenäinen vaalipiiri.

Metropolialueen ja muiden suurten kaupunkien osalta tulee voida valmistella ja sallia erillinen poikkeava ratkaisu. Palvelujen täydellisestä integraatiosta poiketaan kolmen itsehallintoalueen osalta. Perusteena on esitetty sitä, että niillä ei ole riittäviä resursseja vastata tehtävistä. Vastaavasti tulee olla mahdollisuus poiketa kaavamaisesta alueajosta myös silloin, jos itsehallintoalueesta on syntymässä epätarkoituksenmukaisen suuri alue, kuten Uudenmaalla on tilanne.

6. Minkä kriteerien perusteella tulisi päättää siitä, mitkä kolme itsehallintoaluetta järjestävät sosiaali- ja terveyspalvelut muiden itsehallintoalueiden kanssa? Voit valita yhden tai useampia.

- Väestömäärä ja sen ennustettu kehitys ☒ X
- Huoltosuhde ja sen ennustettu kehitys ☒ X
- Taloudelliset edellytykset ☒ X
- Mahdollisuudet varmistaa yhdenvertainen sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus
- Mahdollisuudet varmistaa kattava sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus
- Mahdollisuudet suunnitella ja toteuttaa toimiva palveluverkko
- Mahdollisuudet toteuttaa kustannustehokas tuotantorakenne ☒ X
- Kielelliset erityispiirteet
- Maakuntien välinen luontainen yhteistyö ja työssäkäynti- tai asiointisuunnat
- Jokin muu, mikä?

7. Kaikki itsehallintoalueet tulevat tarvitsemaan yhteistyökumppaneita palveluiden järjestämisessä. Mikä tai mitkä ovat alueellenne luontaiset yhteistyösuunnat?

Vantaa on nykyisin riittävän vahva järjestämään sekä perusterveydenhuollon että sosiaalihuollon perus- ja erityispalvelut.

HUS-kuntayhtymän osana toimivan HYKSin jäsenkuntia ovat Espoo, Helsinki, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi ja Vantaa. Helsingin, Espoon ja Vantaan sairaalat muodostavat yliopistollisen sairaalan. Yhteistyö on perustunut toiminnalliseen työnjakoon.

Uusimaa tulee vahvan erityisosaamisensa perusteella jatkossakin tarjoamaan vaativamman erikoissairaanhoidon palveluja koko maahan. HYKSin vastuulle kuuluu nykyisin vaativan sekä hyvin harvinaisten tautien hoidon tarjoaminen HYKSin erityisvastuualueeseen (ervaan) kuuluvien muiden sairaanhoitoalueiden ja myös koko Suomen potilaille. HYKSin ergaan kuuluvat Uudenmaan sairaanhoitopiirin lisäksi Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri Eksote ja Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä Carea.

8. Jos se itsehallintoalue, johon katsotte kuntanne kuuluvan, osoittautuu myöhemmin tehtävän päätöksen johdosta sellaiseksi itsehallintoalueeksi, joka ei vastaa itsenäisesti sote-palvelujen järjestämisestä, onko sillä vaikutusta kunnan kantaan siitä, mihin itsehallintoalueeseen kunnan tulisi kuulua?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa ☒ X

9. Voitte perustella edellistä vastaustanne.

Ei koske Vantaata.

10. Hallituksen linjauksen mukaan itsehallintoalueille osoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi 1.1.2019 lähtien seuraavat tehtävät: pelastustoimen tehtävät, maakuntien liittojen tehtävät ja ELY-keskusten alueellisen kehittämisen tehtävät sekä lisäksi mahdollisesti ympäristöterveydenhuolto. Mitä muita tehtäviä olisi mielestänne tarkoituksenmukaista siirtää itsehallintoalueille?

Yksi yhtenäinen esityksen mukainen tehtävämalli ei ole toimiva koko maassa. Kuntien mahdollisuudet elinvoiman edistämiseen ovat hyvin erilaisia. Ratkaisusta ei saa seurata esteitä jatkossa sille, että suuret kaupungit ja erityisesti pääkaupunkiseudun kaupungit ovat koko maan taloudellisen kehityksen moottoreita.

Itsehallintoalueiden valmistelussa on arvioitava pääkaupunkiseudun suurten kaupunkien mahdollisuudet ja yhteistyörakenteet ottaa hoitaakseen lakisääteisesti myös maakunnan liiton ja ELY-keskusten alueellisen kehittämisen tehtäviä. Kaupungeille tulee osoittaa myös vastaavasti resurssit tehtävien hoitamiseen.

Mikäli tulevaisuuden kunta profiloituu erityisesti elinvoiman edistämiseen, kunta tarvitsee siihen myös työvälineet. Tulee arvioida, mitä uusia tehtäviä kunta voi ottaa hoitaakseen ja samalla turvata tarvittavat resurssit. Suuret kaupungit ovat viime vuosina rahoittaneet merkittävässä määrin suuria, valtakunnallista merkitystä omaavia investointeja. Vantaa on rahoittanut Kehärataa ja Kehä III:a yli 300 miljoonalla eurolla. Mikäli kaupunkien rahoitus pohjasta noin puolet leikkautuu pois eikä suurten kaupunkien erityisroolia muutoin huomioda rahoitusjärjestelmän uudistuksessa, on kaupungeilla entistä heikommat mahdollisuudet osallistua suurten, kansantalouden kasvua tukevien investointien rahoittamiseen. Suuria kaupunkeja ei voi myöskään rasittaa kohtuuttomalla velkakuormalla, korkoriskillä eikä tarpeettomilla omaisuserillä uudistuksen yhteydessä tehtävässä omaisuuden ja vastuiden jakamisessa.

Metropolialueen suurten kaupunkien elinvoiman ja kilpailukyvyn kannalta on olennaista, että pääkaupunkiseudun kaupungit vastaavat itse mm. elinkeinojen edistämiseen ja työllisyyteen sekä toisen asteen koulutukseen liittyviä tehtäviä. Toisen asteen koulutuksella on kunnan elinvoimaisuuden edistämiseksi suuri merkitys ja luontevinta olisi, että se säilyisi kuntien tehtävänä.

Jatkovalmistelussa tulee arvioida pelastustoimen alueellinen ja hallinnollinen asema. Pelastuslaitoksen tehtävien organisoiminen 18/15/12 alueella voi johtaa sekavaan ja epäselvään työnjakoon.

Ympäristöterveydenhuollon, ympäristösuojelun ja rakennusvalvonnan viranomaisten tehtävät tukevat kunnan maankäyttöä ja elinvoimaa. Näissä tehtävissä paikallinen asiantuntemus on erityisen tärkeää ja siksi ne pitää paikallisen luonteensa vuoksi jäädä kuntiin.

Pakolaisten vastaanottamiseen ja kotouttamiseen liittyvät velvoitteet ja vastuut voidaan siirtää itsehallintoalueelle, jolloin toiminnan alueellinen koordinointi ja resurssien tehokas käyttö Uudellamaalla parantuisi.

11. Millä keinoin tulisi varmistaa itsehallintoalueiden ja kuntien yhteys hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä?

Itsehallintoalueen päätöksentekoon ja valmisteluun tulee luoda lakisääteinen, toimiva ja tiivis neuvottelumenettely suurten kaupunkien kanssa, jotta myös paikalliset näkemykset ja tahtotila tulevat palvelujen järjestämisessä kuulluksi. Tätä varten tulee käynnistää valtion, metropolialueen ja muiden suurten kaupunkien yhteinen valmistelu osana itsehallintoalueisiin siirtymisen prosessia. Valmisteluvastuun tulee olla suurilla kaupungeilla.

Kunnan rooli tulee radikaalisti muuttumaan. Kunnille jää kuitenkin edelleen myös sellaisia tehtäviä, joilla on vaikutusta asukkaiden terveyteen ja hyvinvointiin. Kunnat vastaavat jatkossa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, johon vaikuttavat mm. kaavoitus, asuminen, ympäristö, koulutus, kulttuuri, liikunta, kirjastot, nuorisotoimi ja työllisyysasiat. Suurilla kaupungeilla terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on moniammatillista ja toimialojen välistä.

Vantaalla terveyden ja hyvinvoinnin edistämistoiminta on vakiintunut poikkihallinnolliseksi. Kaupungissa toimii kaikkien toimialojen edustajista koostuva hyvinvointiryhmä, joka on huolehtinut ja vastannut laajasti väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, tarvittaessa myös yhteistyössä muihin toimijoihin. Mikäli itsehallintouudistus toteutuu esitetyllä tavalla, sote-toimijoiden ja kunnan muiden toimijoiden organisatorinen yhteys katkeaa jatkossa. Epäselvää on myös mikä taho tuottaa jatkossa asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden selvitykset, vaikutusarviot ja suunnitelmat.

Kunnille jää edelleenkin lakiperusteinen asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Epäselvää on mitä kuntien terveyden ja hyvinvoinnin edistämisellä tällöin tarkoitetaan. Päällekkäisyyttä ei eri tasojen välillä saa syntyä. Rajapintatarkastelu on syytä tehdä huolella suurille kaupungeille jäävien ja mahdollisesti valtiolta niille siirtyvien tehtävien vastuun ja resurssien osalta. Laissa työnjako ja toiminnan rahoitusvastuut tulee olla selkeät. Hyvän henkilöstöpolitiikan kannalta tällä valmistelulla on erityistä merkitystä myös siksi, että osa tehtävistä siirtyy kunnista toiselle työnantajalle. Sote-palveluiden tuottamiseen välillisesti liittyvien palveluiden henkilöstön asema tulee muutoksessa turvata samalla lailla kuin varsinaisen sote-henkilöstön. Myös heihin tulisi soveltaa liikkeenluovutus-käsitteistöä.

Suurille kaupungeille tulee varmistaa kannusteet ja resurssit hoitaa edelleen sellaisia tehtäviä, jotka kaupunkeihin jäävät ja joilla on vaikutusta asukkaiden terveyteen ja hyvinvointiin sekä alueelliseen eriytymisen ja segregaaation ehkäisyyn.-

12. Vapaamuotoisia huomioita hallituksen aluelinjauksesta.

Hallituksen aluelinjauksen malli on sekava ja suurten kaupunkien asukkaita eriarvoistava. Se jättää epäselväksi mikä on kaupunkien ja kuntien tuleva rooli.

Mikäli ratkaisu toteutuu, tarvitaan joustavuutta erilaisille hallintoratkaisuille itsehallintoalueiden palvelujen järjestämisen organisoitumiseksi erityisesti Uudellamaalla. Myös suurilla kaupunkiseuduilla kaupungit tulee ottaa mukaan jatkovalmisteluun.

Uudenmaan maakunnan kokoisen itsehallintoalueen vaalien mahdolliset vaikutukset muihin valtakunnallisiin vaaleihin tulee arvioida jatkovalmistelussa.

Valtion keskushallinnolla tulee olemaan vahva ohjausvaikutus itsehallintoalueiden toiminnalle ja voidaan kysyä, toteutuuko alueiden aito itsehallinto.

13. Vapaamuotoisia huomioita hallituksen rahoituslinjauksesta.

Rahoituslinjausta on tässä vaiheessa vielä vaikea kattavasti arvioida, koska ei ole riittävästi tietoa sen tarkemmasta toteutumisesta kunnallistalouden kannalta. Pääkaupunkiseudun suuret kaupungit ja muut suuret kaupungit tulee ottaa mukaan omaisuutta, henkilöstöä sekä valtionosuusjärjestelmän ja kuntien verotuksen uudistusta koskevaan jatkovalmisteluun.

Ratkaisu ei saa nostaa kokonaisveroastetta. Itsehallintoalueiden verotusoikeus on kustannusvastuun kannalta kannatettava esitys.

Kuntien tehtävien väheneminen ja itsehallintoalueiden perustaminen merkitsevät muutoksia nykyiseen valtionosuusjärjestelmään. Kunnille on turvattava riittävät voimavarat niille jäävien tehtävien hoitamiseen. Rahoitusperiaatteen mukaisesti lakisääteisten tehtävien rahoitus on turvattava. Toisaalta kunnallinen itsehallinto jää merkityksettömäksi, jos kuntien taloudellinen asema muuttuu niin, ettei kunnilla ole mahdollisuuksia hoitaa muita kuin lakisääteisiä tehtäviä. Valtionosuusjärjestelmä on tasannut kuntien erilaisia lähtökohtia järjestää palveluitaan. Suurten kaupunkien kaupunkispesifiset erityispiirteet tulee huomioida valtionosuuksien laskennallisissa perusteissa ja järjestelmän sisälle tehtävissä muutoksissa. Suurissa ja kasvavissa kaupungeissa vapaaehtoisten tehtävien merkitys on suuri. ja Vastuut esimerkiksi maahanmuuton kasvusta jäävät suurien kaupunkien vastuulle ja keskittyvät erityisesti pääkaupunkiseudulle.

Kuntien henkilöstöä siirtyy merkittävästi itsehallintoalueen palvelukseen. Henkilöstöä tulee koskea liikkeenluovutuksen periaatteet. Varsinkin suuret kaupungit tuottavat merkittäviä välillisiä tukipalveluja sosiaali- ja terveyssektorille sekä osana sosiaali- ja terveydenhuollon toimialaa tai keskitettyinä kaupunkitasoisina palveluina. Koko sosiaali- ja terveystalouden tuottamiseen liittyvää henkilöstöä tulee kohdella samalla tavalla ja noudattaa EU:n liikkeenluovutusdirektiivejä sekä tulkita toiminta kokonaisuudeksi siitä huolimatta, miten se on kunnissa organisoitu.

Itsehallintoalueiden sisäisestä palkkojen harmonisoinnista seuraa merkittäviä kustannuksia, joita ei ole arvioitu. Lainsäädännössä tulisi olla harmonisoinnista oma säädöksensä.

Itsehallintoalueiden tulee olla KEVAN yhteisöjäseniä ja alueilla tulee noudattaa kunta-alan työ- ja virkaehtosopimuksia. Eläkemenoperusteiset maksut ja kattamattomat, jo syntyneet eläkevastuut on siirrettävä itsehallintoalueille niiltä osin kuin ne näille alueille työssä olevien ja jo eläköityneiden osalta kuuluvat.

Kuntien sosiaali- ja terveysinfrastruktuuria varten ottamien lainojen vastuut tulee siirtyä itsehallintoalueille.

Kuntien toimintaedellytysten kannalta on kuntien ja kuntayhtymien omistuksessa olevien sote-kiinteistöjen tulevaisuus ja omaisuuden arvostus ratkaistava kunnille oikeudenmukaisesti ja kuntien

muuttuvat toiminnan ja rahoituksen volyymit huomioiden. Omaisuutta siirrettäessä myyntihinnan tai vuokrattaessa vuokranmäärityksen tulee perustua markkinapohjaiseen arvonmääritykseen.